

Een veenkanaal doorklieft het vlakke landschap.

Bit anner Maal!

Een fietsronde door Ostfriesland

Vergis je niet: Ostfriesland behoort niet tot Nederland, maar maakt deel uit van de Duitse deelstaat Nedersaksen. In verleidelijke folders op de Fiets en Wandelbeurs ontdekte ik dat deze onbekende landstreek aan de Noordzee zich makkelijk zou laten verkennen aan de hand van vijf bewegwijzerde routes die naadloos in elkaar overgaan. Zij flirten met de Noordzeekust én kronkelen het binnenland in, een voorteken voor een afwisselende fietstrip?

→ Tekst en foto's Ward Van Look

Dijken en Sielen

Het Oost-Friese landschap is de oostelijke voortzetting van de laaggelegen Groningse polders. Nauwelijks enkele meters boven zee-niveau heeft ook Oost-Friesland eeuwenlang strijd moeten leveren tegen overstromingen. Hoge, brede dijken beschermen nu het achterland, maar dat bleek niet voldoende. Rivieren

en wateringen in het achterland moeten hun overtollig water in zee kwijt kunnen. De oplossing zijn 'Sielen', dijksluizen die bij laagtij rivierwater in zee lozen en ook boten versassen. In *Greetsiel* aan de westkust herinnert een versierd karton op een sluisbrug hieraan: "Anno 1798 is deeze Siel niuws gebouwt door de Zielrihters C.W.Dirkssen en J.C. Dyken".

Het pittoreske haventje heeft een lange vaargeul afgeboord met erg Hollands aandoende huisjes en is dé toeristische trekpleister van de westkust. In de dagen daarna maken we tot vijf keer toe kennis met de kustlijn en passeren we acht Sielen. Telkens houden we halt om ons te verwonderen over zoveel waterbouwkundig vernuft. Het is een unieke gelegenheid om naar

Het openluchtmuseum van Bad Zwischenahn.

Dokkeren op een van de vele klinkerwegen.

de ondiepe Wattensee te turen en in de verte een sliert waddeneilanden uit de zee te zien opduiken. Voor de rest van de tijd fietsen we benedendijks naast de vruchtbare polders. Op den duur toch een weinig opbeurende belevenis, hoewel fietsen in de luwte van de dijk toch een comfortabele bezigheid is ... tenminste als de wind goed zit.

Een bijzondere kampeerplek

In de rittenplanning heb ik naast campings ook kamperen in de vrije natuur voorzien. Al op onze tweede fietsdag zijn de weergoden ons gunstig gezind en kunnen we met gerust

gemoed wildgaan. We kopen onderweg een diepvriespizza en kijken bij het naderen van de stad *Norden* uit naar een geschikt plekje in het gras. Maar we geraken het onderling niet eens om ergens langs de weg veilig onze tenten neer te zetten. We zijn al in de buitenwijken beland, wanneer ik de ingeving krijg om het in een openbaar stadspark te proberen. Tot we een windmolen ontdekken pal midden in de stad.

—

**Het is een unieke
gelegenheid om naar de
ondiepe Wattensee te
turen en in de verte een
sliert waddeneilanden uit
de zee te zien opduiken.**

—

Hij lijkt niet meer in bedrijf en het molenhuis is omgebouwd tot meerdere woningen. Maar vooral: naast de molen ligt een kortgeknipt grasperk met een kiosk in het midden. Ideaal voor onze tenten én voor een overdekte eetplek. We vermoeden wel dat dit een openbare domein is, maar voor alle zekerheid bellen we aan bij een van de huizen. Het meisje dat open doet stelt ons gerust. Mijn maat is in zijn nopjes

want hij kan zijn tent opzetten op de vloer van de kiosk. Zijn tent heeft immers geen nood aan grondharingen en dus kom ik op het grasperk terecht. Terwijl we daarmee in de weer zijn, komt het meisje naar ons toe met de vraag of we geen zin hebben in thee. Wat een verrassing en vriendelijke geste! Terwijl we van ons kopje thee genieten, kijken we elkaar aan en komt uit onze mond simultaan de vraag: “Kunnen we onze diepvriespizza in jullie oven opwarmen?” En ja hoor, geen enkel probleem. Onze avond kan niet meer stuk, de gedachte alleen om vrij en zorgeloos te kamperen midden in een stad én een oven in de buurt! We genieten aan de kiosktafel van een perfect opgewarmde pizza en van gastvrijheid in de omgekeerde richting. Want wat blijkt: we zijn verwelkomd door een gevluchte Syrische familie.

Norderney

Een bezoek aan een waddeneiland mag op onze trip niet ontbreken. We kiezen voor het grootste van de zeven eilanden voor de Duitse kust. *Norderney* is erg toeristisch en dus zit de ferry propvol toeristen en fietsers. Het is een smal, langgerekt eiland van 24 km lang en 2 km breed. Gelukkig concentreert de bewoning – amper 6000 inwoners – zich vooral in de westelijke uithoek zodat we aan de andere kant zorgeloos door de beboste, onbewoonde duinen kunnen fietsen. Overal waar we kijken, voelt de natuur zich in haar nopjes, in de vorm van duinbegroeiing allerhande, open stuifzandplekken en een zeldzaam grasveld voor paarden. De enige verstoring van de stilte komt van krijende meeuwen en het zoemen van onze wielen op de verkeersvrije paden. Aan de zuidzijde zien we bij laagtij groepjes waddenlopers in de modder ploeteren, aan de noordkant staan

Oostfries(land)

De naam klinkt verwant met de Hollandse provincie Friesland, maar dat is slechts een verre herinnering aan de middeleeuwse feodale landinrichting die verder liep dan de huidige landsgrenzen. Vanaf 1744 kwam het gebied onder Pruisische heerschappij, maar de naam Ostfriesland bleef behouden. Ook de taal lijkt een beetje op het Fries, maar in de loop der eeuwen ontwikkelde de regio een eigen dialect: het Oost-Fries Nedersaksisch (Oostfreesk Platt). Dialectorganisaties blijven ijveren voor de instandhouding ervan. Toch spreken amper 20% van de jongeren het Oostfreesk Platt, terwijl ruim de helft het begrijpt. Ter herkenning: Oostfriezen begroeten elkaar met “moin”, afscheid nemen doen ze met “bit anner maal”.

Gastvrije Syriërs!

Op het strand van Harlesiel.

Oud havengebouw in Leer.

de goudgele zandstranden vol met de typische 'Strandkorben', grote uitgebouwde zetels waarin je verscholen in een zonbeschermd nest kan genieten van de aanklotsende Noordzeegolfjes.

Kanalen en afwateringen

Niet alleen in de brede polderstrook langs de Noordzee maar ook dieper in het binnenland is het al water wat de klok slaat. Het hemelwater kan er moeilijker naar zee afgevoerd worden en dus ontstonden er in de oertijd veengebieden. Vóór de komst van de steenkool werd daarin intensief turf gestoken. Deze oude en soms uitgestrekte turfputten evolueerden naar populaire recreatieplassen. Wanneer we niet aan zee of in het wild kamperen, zetten we onze tenten neer op een camping aan de rand van zo'n turfput. Na de weinig opwindende landschappen van het binnenland doet zo'n waterplas ons weer aan vakantie denken. Wat ons ook opbeurt, is het traject langs het Ems-Jadekanaal, dat over een afstand van 72 km Oost-Friesland doormidden snijdt. Tijdens onze 29 km lang ritje langs het kanaal hebben we heel wat bekijks, onder andere door het komen en gaan van ple-

zierjachten. We fietsen ook een zeldzame keer in de schaduw van een groot bos. Die zijn in gans Ostfriesland op één hand te tellen en dat heeft te maken met de overwegend zompige ondergrond. De kleine afvoersloten zijn op den duur niet meer te tellen, grotere kanalen zijn opgesmukt met witgeschilde wipbruggen.

In sommige dorpjes staan de dorpshuizen zó dicht bij elkaar en zijn de straten zó smal dat er zelfs geen plaats is voor auto's.

Papenburg

Over het algemeen kan het Oost-Friese binnenland ons weinig bekoren. Ook heel wat stadjes en dorpen waar we doorfietsen zijn nauwelijks het vermelden waard. Alleen aan *Greetsiel*, *Pilsum*, *Manslagt* en *Upleward* in het uiterste westen

hebben we mooie herinneringen. In deze laatste drie dorpjes staan de dorpshuizen zó dicht bij elkaar en zijn de straten zó smal dat er zelfs geen plaats is voor auto's. In hun dorpskernen wordt de stilte alleen verstoord door een tsijlpende straatmus of een deur die plots opengaat.

Waar we ons wel aan optrekken zijn de grotere steden Papenburg en Leer, maar we hebben er wel lang op moeten wachten. Pas op de voorlaatste dag fietsen we *Papenburg* binnen langs een breed veenkanaal dat naar de Eems leidt. Daar liggen opgeknapte zeilschepen uit de 18de eeuw op het water te pronken. Op infoborden vernemen we dat vanaf 1750 de stad zich ontwikkelde als belangrijk centrum van de scheepsbouw. Op haar hoogtepunt in 1920 telde ze zelfs een twintigtal scheepswerven. Daarvan is er één overgebleven, maar wat voor een! De Meyerwerf heeft het grootste overdekte droogdok ter wereld. Men bouwde er de grootste cruiseschepen ter wereld aan een groot dok dat rechtstreeks verbinding geeft met de brede Eems. Die mondt na 50 km uit in de Noordzee.

Waddenlopers.

Greetsiel.

Opgeknapte zeilschepen in Papenburg.

Benedendijks fietsen.

Leer

Ook *Leer* heeft een binnenhaven die uitgeeft op de Eems. We overnachten er in de jeugdherberg en verkennen van daaruit het stadje. Het is er aangenaam toeven langs de kaden en tussen de oude huizen met versierde trapgevels. Op onze wandeling spreekt een vrouw ons aan. Ze voelt dat we op zoek zijn naar iets interessants en begint vol enthousiasme over het oudste huis van de stad. Dit Samsonhuis uit 1643 is tegelijk het best bewaarde pand van Leer. Het behoorde toe aan een groothandelaar in wijnen en likeuren. Ook nu nog is het een winkel en verrassend genoeg mogen we op de eerste verdieping gratis de woonkamers van de familie Wolff bekijken. Tot in de kleinste details zijn de interieurs al vier eeuwen onaangeroerd gebleven. Een diepe onderdompeling in de 17de eeuw, al moeten we

wel opletten om ons hoofd niet te stoten tegen de lage deurposten.

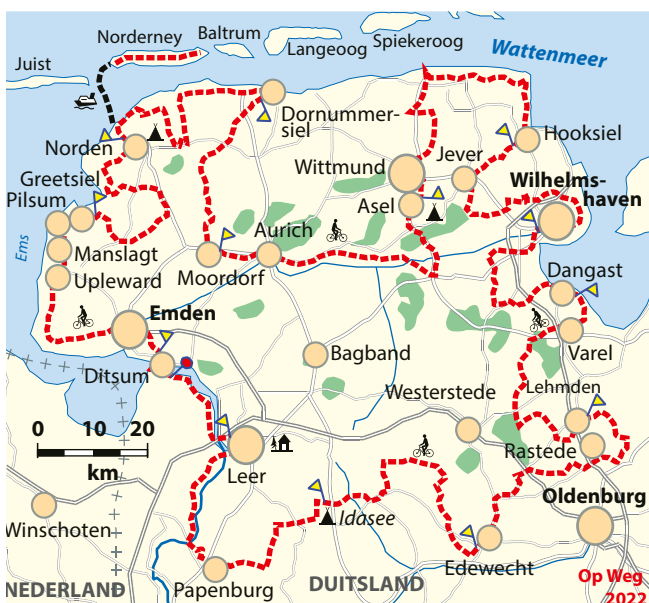
Een dubbel gevoel

Onze herinneringen aan de fietstrip door Ostfriesland zijn niet eenduidig positief. Voor een stuk zijn we tevreden dat we een onbekende landstreek leerden kennen. We denken daarbij terug aan de trajecten en stops langs de Noordzeekust en vooral aan onze deugddoende uitstap naar het waddeneiland Norderney. Een tweede prettige herinnering gaat naar ons tweedaags verblijf in het oude centrum van Leer, waar we de nodige cultuur opdeden die we onderweg (te) vaak misten. Maar spijtig genoeg worden die herinneringen overschaduwed door veel ergernis over slechte fietspaden. De paden langs de kustlijn vallen nog mee,

maar eenmaal in het binnenland fietsten we regelmatig over verbrokkelde verkavelingswegen, kapot gereden door mastodonten van tractoren. Langs de landelijke wegen is er meestal een fietspad voorzien maar deze klinkerpaden zijn in geen jaren meer onderhouden en liggen er schots en scheef bij.

PRAKTISCHE INFO

We vertrokken in Ditzum (Emden) aan de Eems. In 12 dagen fietsten we 678 km langs vijf bewegwijzerde fietsroutes: de Nordseeküstenradweg, het Rad-up-Pad, de Tour de Fries, de Ammerlandroute en de Deutsche Fehnroute. Ze zijn goed bewegwijzerd en raken/kruisen elkaar zodat je naadloos kan wisselen. Langs de Noordzeekust zijn er voldoende campings en andere logiesmogelijkheden, in het binnenland maakten we gebruik van campings aan recreatieplassen. We kampeerden driemaal in het wild, achtmaal op een camping en twee nachten in de jeugdherberg van Leer.

Bij Ostfriesland Toerisme kun je gratis brochures bestellen over de streek en ook kaartfolders van de routes: www.ostfriesland.travel/service/prospekte-bestellen. Wij gebruikten ook een gedetailleerde kaart met andere routes op, de ADFC-Radroutenkaart, Ostfriesland-Emsland op schaal 1:150.000. Daar staan ook de belangrijkste bezienswaardigheden op. Met de code op de kaart kunnen gpx-tracks gedownload worden.